

Кимчук

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ
ПІДРОЗДІЛІВ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРОВАДЖЕНЬ

Матеріали круглого столу
(21 листопада 2013 року)

Київ 2013

Прокопенко Н.О., Крижко О.В. Трасологічне дослідження слідів нігтів людини в процесі ідентифікації особи злочинця.....	273	Інформаційне забезпечення судово-балістичної експертизи.....	309
Прокопенко Н.О., Митюгас К.В. Можливості лазерного маркування каналу ствола в ідентифікації зброї за слідами на стріляних кулах.....	276	Сокиран М.Ф. Підготовка фахівців з техніко-криміналістичного забезпечення ОВС України та судово-експертного забезпечення досудового розслідування.....	311
Прокопенко Н.О., Подшивалова Т.О. Сліди одягу як об'єкт криміналістичної ідентифікації.....	277	Сокиран Ф.М. Окремі питання діяльності керівників експертних підрозділів МВС України.....	313
Пустовойтова Я.В. Сучасні методи виявлення слідів дактилоскопічного походження та їх використання в розслідуванні злочинів.....	279	Соловей С.М. Форми використання спеціальних знань у кримінальному провадженні.....	316
Решат Е.Д., Коваленко Е.Д. Судово-лінгвістична експертиза: теорія і практика.....	282	Солошина З.М. Ринопластика – один із способів свідомої зміни зовнішнього вигляду людини в судово-портретній експертизі.....	323
Рогатюк І.В. Порядок спільних дій працівників ОВС, закладів охорони здоров'я та прокуратури в разі встановлення факту смерті людини за місцем проживання.....	284	Старушкевич А.В., Січковська І.В. Розслідування серійних сексуальних убивств на початковому етапі.....	326
Рожнова В.В. Чи існує недопустимість доказів, поданих стороною захисту?.....	287	Студінський Д.М. Обіг вогнепальної зброї та її використання на території України.....	330
Рувін О.Г., Полтавський А.О., Бондар М.Є. До питання щодо змісту та структури експертних методик відповідно до вимог міжнародних стандартів систем управління якістю, адаптованих в Україні.....	291	Сукманова Т.О. Особливості методики дослідження почеркових об'єктів, нанесених нетрадиційними пишучими приладами та (або) на нетрадиційному матеріалі письма.....	332
Салченко О.О. Історія розвитку законодавства, яке регламентує судово-експертну діяльність.....	294	Талько В.В., Удовенко Ж.В. Застосування технічних засобів під час судового розгляду.....	334
Семікова Т.В. Особливості конструкції каналу полігонального ствола, як передумови утворення слідів пострілу на кулі.....	298	Троп О.В., Удовенко Ж.В. Окремі питання призначення експертиз за чинним кримінальним процесуальним кодексом України.....	336
Снібрюв Д.С. Можливості комп'ютерних технологій при проведенні експертиз.....	300	Тулаєв О.С. Васмодія слідчого та спеціаліста під час огляду документів у кримінальних провадженнях щодо зловживань владою або службовим становищем в ОВС.....	338
Сироткіна В.В. Можливості ідентифікації зброї травматичної дії за слідами на стріляних еластичних снарядах.....	302	Удовенко Ж.В. Науково-технічні засоби, що використовуються у кримінальному провадженні.....	342
Сіроштан С.В. Актуальні питання дослідження програм обміну повідомленнями та програм-браузерів при проведенні комп'ютерно-технічної експертизи.....	304	Урбановська А.М. Діагностичні дослідження в судовому почеркознавстві.....	343
Скічко В.Г., Ворошилов К.Ф. Практика проведення комісійних судово-медичних досліджень та експертиз, призначених за матеріалами кримінальних проваджень з приводу незаконного вилучення органів чи тканин людини.....	306	Усатюк О.І. Проблеми дослідження документів, виконаних за допомогою комп'ютерних технологій.....	345
Скрипник Д.О. Щодо засад таємниці спілкування.....	346	Фелоренко В.В. Щодо засад таємниці спілкування.....	346

Клиничук М.П.

ПРО СТАН КАТУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ПРИЙНЯТТЯ НОВОГО КПК

Проблема катувань і жорстокого поводження з людьми у правоохоронних органах лишається однією з найгостріших. Про це йдеться у Національній доповіді про ситуацію із забезпеченням захисту прав людини, яку українська делегація надала членам Ради ООН з прав людини в рамках другого циклу Універсального періодичного огляду. У Національній доповіді Уряд, зокрема, зазначив, що за період першого кварталу 2012 року до підрозділів внутрішньої безпеки МВС надійшло 211 скарг про катування і тілесні ушкодження. У той же час, в установах пенітенціарної служби факти застосування тортур та іншого жорстокого поводження не мають поширеного характеру і, як правило, допускаються лише в поодиноких випадках [1].

Однак статистичні дані правозахисних організацій свідчать, що масштаби застосування насильства в Україні значно більші. За повідомленням Генеральної прокуратури, в 2012 році до суду спрямовано 44 кримінальних провадження, пов'язані із застосуванням насильства співробітниками ОВС стосовно 88 осіб, із них за ст. 127 КК України (катування) – 8 кримінальних проваджень щодо 21 особи [2].

Прийняття нового КПК України стало одним з кроків щодо виконання вимог Європейського суду про термінове проведення конкретних реформ Україною у своїй правовій системі, забезпечення викоринення практики жорстокого поводження під час тримання під вартою, проведення ефективного розслідування. Так, відповідно до ст. 3 Конвенції в кожному окремому випадку, коли подається скарга, в якій піднімається питання про жорстоке поводження, і що будь-які недоліки такого розслідування мають ефективно усуватися на національному рівні.

Відповідно до ч. 2 ст. 11 КПК України, забороняється під час кримінального провадження піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню, вдаватися до погроз застосування такого поводження, утримувати особу у принизливих умовах, примушувати до дій, що принижують її гідність [3].

Найчастіше катування застосовувалось одразу після затримання. Протокол про затримання складався вже після «роботи» із затриманим і одержання зізнання у вчиненні злочину. Між моментом фактичного затримання особи та моментом реєстрації затримання могло минути від кількох годин до кількох днів. Новий КПК спеціально визначив, що особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному цією особою. Крім цього, КПК передбачає доволі жорсткі вимоги щодо реєстрації затримання та доставляння до

відповідного відділку міліції, включаючи обов'язок провести розслідування у випадку невинуватого тривалого доставляння.

Безперечно, заборона новим КПК обґрунтування судових рішень показаннями, наданими слідчому або прокурору, гіпотетично робить марним отримання письмових зізнань від затриманого. Саме на суд покладається обов'язок отримання доказів винуватості безпосередньо на судовому засіданні. Таким чином, новий КПК передбачає нову систему оцінки доказів, за якої показання не є доказами, якщо вони не дані суду. Це означає, що немає жодного змісту в тому, щоб катувати особу, оскільки попередні показання суд автоматично оцінювати не може.

Крім того, новим КПК передбачена вимога про те, щоб особа, яка здійснила затримання, негайно повідомила затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він/вона підозрюється, а також роз'яснила право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, покази або не говорити нічого з приводу підозри, негайно повідомити інших осіб про його чи її затримання і місце перебування, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені КПК.

Однак усе це залишається можливістю фальсифікації доказів, і жоден кодекс не здатен завадити подібній практиці розслідування кримінальних правопорушень. У зв'язку з цим важливою є роль судів, які повинні зайняти жорстку позицію при аналізі доказів у кримінальному провадженні й відкидати усі з них, які отримані при сумнівних обставинах.

Щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, то позитивним є те, що, по-перше, між триманням під вартою і підпискою про невинуватість домашній арешт (ст. 181 КПК), крім того, стосовно підозрюваного і обвинуваченого може бути застосовано також електронний засіб контролю (ст. 195 КПК) [3].

Також у відповідності до вимог ч. 3 ст. 176 КПК України прокурор під час досудового провадження вже повинен довести, що встановлені під час розгляду клопотання про застосування запобіжних заходів обставини, є достатніми для переконання, і що жоден з більш м'яких запобіжних заходів не може запобігти доведенню під час розгляду ризикам [3].

Вкрай важливим, на нашу думку, є законодавче закріплення у новому КПК положення про недопустимість доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав і свобод людини, гарантованих Конституцією України (ст. 87 КПК), в тому числі пряме віднесення до істотних порушень прав людини таких діянь, як «отримання доказів внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження (п. 2 ч. 2 ст. 87 КПК) [3], а також порушення права особи на захист (саме це фактично зняло проблему відсутності захисника під час дачі

підозрюваним показань на початковому етапі розслідування злочину); отримання показань від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитись від давання показань, а також у разі отримання показань від свідка, який надає буде визнаний підозрюваним.

Державні органи мають визнати дієвий масштаб катувань. Для цього правоохоронні органи, установи кримінально-виконавчої системи та суди мають вести статистичний облік випадків катувань та оприлюднювати свої статистичні дані. Судам необхідно уважно вивчати наявність «обуртованої підозри» під час розгляду клопотань про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, як цього вимагає новий КПК України, що сприятиме «розвантаженню» переповнених слідчих ізоляторів та в кінцевому результаті – приведенню умов тримання у відповідність до європейських стандартів.

Список використаних джерел

1. Правовые и институциональные механизмы защиты и поощрения прав человека // [Електронний ресурс]. – Режим доступа: www.mnjust.gov.ua/urp/urp_project_dorovid.html.
2. Захаров С. Чи менше катують у міліції? // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.radiosvoboda.org/content//25120022.html.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». – К: Юрінком Інтер. 2012. – 376 с.

Клочуряк М.Д.

ВИРІШЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЙНИХ І ДІАГНОСТИЧНИХ ЗАВДАНЬ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ СЛІДІВ БОСИХ НІГ ЛЮДИНИ

У практиці проведення дактилоскопічних експертиз нерідко доводиться стикатися з вирішенням ідентифікаційних і діагностичних завдань при дослідженні слідів босих ніг людини.

В основному це стосується злочинів, вчинених в приміщеннях, де при огляді місць подій вилучаються поверхневі сліди босих ніг. Набагато рідше об'єктами експертизи є об'ємні сліди, утворення яких характерне для відкритої місцевості.

Експертизою слідів босих ніг вирішуються такі питання:

1. Ким, чоловіком або жінкою, залишені сліди босих ніг?
2. Який зріст людини, яка залишила сліди босих ніг?
3. Як фізичні ознаки і патологічні особливості людини, яка залишила сліди босих ніг?
4. Чи не залишені сліди босих ніг конкретною особою?
5. Чи не використовувалося надане на дослідження взуття за призначенням конкретною особою?

Різні ідентифікаційні ознаки підошви стопи людини обумовлені її анатомічною будовою, різноманітними аномаліями, прижиттєвими змінами і uszkodженнями.

Сліди босих ніг поділяються на одиничні і доріжкові сліди. У одиничних слідах відображаються, в основному, анатомічні ознаки стопи; у доріжкові сліди – ще і функціональні ознаки.

Будова підошовної частини стопи достатньо повно відображається в об'ємних слідах ніг; у поверхневих слідах контактною поверхнею є тільки частина підошви стопи; відмінності цих слідів – в їх розмірах і конфігурації.

Поверхневі сліди босих ніг утворюються потовженою речовиною, у більшості випадків змішаною з частками піли і бруду, наявність яких хоча і змінює чіткість узору, але не унеможливає його ідентифікаційного дослідження. У багатьох випадках поверхневими слідами є сліди нашарування; сліди, забарвлені крою (рідше – іншими речовинами).

Сліди босих ніг надходять на експертизу найчастіше у вигляді таких об'єктів: на відрізок дактилоскопічної пилівки вилучені поверхневі сліди, утворені пілом, крейдою, брудом; потовжені сліди, заздалегідь оброблені дактилоскопічним порошком; необроблені сліди, вилучені разом з частиною об'єкту (криваві сліди на лінолеумі, тканині, папері, поліетилені та ін.); фотографії слідів ніг; зіпні з об'ємних слідів ніг; матеріали з доріжкових слідів.

Розміри характеристики елементів ходи використовуються при порівняльному дослідженні. Вони мають групове, а в деяких випадках і індивідуальне значення, що пояснюється фізичними особливостями людини (стать, зріст, вага, вік, анатомічні відхилення, хвороби тощо).

Сліди босих ніг поділяються за об'ємом відображеної в них інформації: доріжка слідів босих ніг, одиничні сліди босих ніг, сліди ділянки або фрагмента підошовної частини ніг.

У чоловіків середнього зросту при нормальній ході довжина кроку дорівнює 65-90 см; у жінок, осіб літнього віку і людей похилого віку – 50-70 см. У людини, яка повільно біжить, довжина кроку може збільшитися до 1 м, у того, хто швидко біжить – до 1,5 м і більше. Довжина кроків може залежати від декількох факторів, наприклад від вантажу: якщо вантаж переноситься в правій руці, то коротшає довжина кроку правої ноги, якщо в лівій руці – то лівої ноги.

Ширина кроку у людей різного росту, статури і віку складає 6-12 см.

Кут розвороту стопи може бути трьох видів (Лікарі-ортопеди визначають шість основних варіантів постановки ступені ніг): позитивний; негативний, нульовий, нормальний (чи нейтральний).

Кут розвороту стопи у чоловіків визначається в межах 18-25°, у жінок – в 12-20°. До середніх характеристик позитивного розвороту стопи відноситься кут в 9-12°, невелике збільшення в 5-10° не може